

CILTS DARBA NOLIKUMS

Saturs :

1. Visparēja daļa	2. lpp
2. Suņa īpašnieks, audzētājs, audzētavas	3.lpp.
3. Suņu īpašnieku un audzētāju tiesības, pienākumi un atbildība	4.-5.lpp.
4. Prasības ciltsdarba izmantojamiem suņiem	5.-7.lpp.
5. Pāra piemeklēšana un pārošanas nosacījumi	7.-8.lpp.
6. Metienu kontrole reģistrācija	8.-9.lpp.
7. Ciltsgrāmatas kārtošana	9.lpp.
8. Ciltsrakstu un Reģistra apliecību izsniegšanas kārtība	10.lpp.

Pielikumā - veidlapu paraugi:

1. *pārošanas nosūtījums-līgums (atļauja pārošanai);*
2. *metiena apskates akts*
3. *kucēna izcelsmes apliecinoša kartiņa /puppy card*
4. *metiena reģistrācija / Litter registration*
5. *ciltsrakstu blanka / Export pedigree*
6. *reģistra apliecības blanka*

Pieņemts 1993.gadā organizācijas biedru Konferencē,
papildināts un apstiprināts biedru kopsapulcēs : 2002.-2020.g.g.

sakaņā ar grozījumiem LR MK noteikumos Nr.606 no 29/09/2020.
paplašināts un precizēts Valdes sēdē 01.03.2021.

Ciltsdarba vadītāja IVETA JURĀNE (+ 371 29228908)

I. VISPĀRĒJĀ DAĻA

1.1.Ciltsdarba nolikums tika izstrādāts saskaņā ar Eiropas Savienības un Valsts tiesību aktiem, ņemot par pamatu LR MK noteikumus (Nr 266 no 04/04/2006): **Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai** vadoties pēc : Biedrības Statūtiem,

selekcijas noteikumiem un prasībām darbā ar dzīvniekiem,
suņu šķirņu standartiem un audzēšanas programmām, kuri ir izstrādāti un reģistrēti šķirņu izcelsmes valstīs.

Ciltsdarba nolikums tiek īstenots, lai organizētu un atbalstītu audzētājus radošā izpausmē un apmierinātu iedzīvotāju pieprasījumu pēc ģimenes mīluļiem vai darba suņiem.

1.2.Organizācijas ciltsdarba mērķi ir esošās šķirnes suņu populācijas pilnveidošana, derīgo īpašību, darba spēju saglabāšana un izkopšana, iedzimto veselības anomāliju izkaušana.

Prioritātē ir katra dzīvnieka veselība un labklājība.

1.3.Mērķu īstenošanai nepieciešamie darbības pamatvirzieni:

- tīršķirņu suņu reģistrācija, novērtēšana, iesaiste to plānotā (mērķtiecīgā) Ciltsdarba programmā;
- objektīva un stingra vaislas suņu vērtēšana, uzskaitē un atlase ciltsdarbam;
- fiziski un ģenētiski veselu suņu izmantošana ciltsdarbā;
- informācijas apmaiņa un sadarbība ar veterinārajām laboratorijām, klīnikam un citām organizācijām, kuru darbība saistīta ar mājas dzīvnieku uzturu un veselību, ģenētisko testu un suņu veselības pārbaudes veikšana, iespējami pilnāka ģenētisko izmeklējumu datu bankas radīšana;
- ciltsdarba rezultātu apkopošana un analīze , ģeoloģisko grupu un ģimeņu (ģinšu) veidošana un izkopšana;
- jauno dzīvnieku kontrole augšanas periodā;
- audzētāju un jaunsuņu īpašnieku kinoloģisko zināšanu līmeņa paaugstināšana , dažādu izglītojošo pasākumu, kas skar selekcijas jautājumus, rīkošana;

1.4. Ar ciltsdarbu organizācijas ietvaros nodarbojas tās biedri (fiziskās vai juridiska persona) ar viņiem piederošiem tīršķirnes suņiem, kuru izcelsme tiek ierakstīta Biedrības Ciltsgrāmatā un tie atbilst šī nolikuma atlases nosacījumiem.

Biedrība atzīst, reģistrē un izmanto ciltsdarbā tīršķirnes suņus ar izcelsmes dokumentiem, kurus izsniedza jebkuras valsts **juridiski atzītas** kinoloģiskās organizācijas.

1.5.Ciltsdarba norise organizācijā kārtu **ciltsdarba vadītājs**, kas ir Biedrības Valdes loceklis un kuram ir atbilstoša (bioloģiskā, veterinārā, zootehnika un t.l.) izglītība, vai ir pabeigti kinoloģiskie kursi un ir ne mazāk, kā 3 gadu pieredze ciltsdarbā. Vēlama eksperta- kinologa kvalifikācija. Ciltsdarba vadītājs kārtu kucēnu un suņu izcelsmes dokumentu izsniegšanu , paraksta ciltsrakstus, reģistrē zootehniskās uzskaites dokumentāciju, apkopo un analizē ciltsdarba rezultātus, piedalās metienu kontrolē, konsultē un sniedz informāciju audzētājiem, piemeklē (pēc audzētāja pieprasījuma) vaislas dzīvniekiem partnerus, apmāca ciltsdarba kontrolierus no audzētāju sastāva, seko par ciltsdarba nolikuma prasību izpildi;

Ciltsdarba kontrolieri - audzētāji ar ilggadīgu pieredzi un zināšanām dzīvnieku audzēšanā- konsultē audzētājus un jaunsuņu īpašniekus, sniedz palīdzību pie metienu aktēšanas, seko jaunsuņu attīstībai un to audzēšanai.

1.6.Ciltsdarba norisi nosaka biedru savstarpēja uzticība, LR likumdošanas akti, Biedrības nolikumi , abpusējas vienošanās (pārošanas akts, kopīpašuma un kucēna atsāvināšanas līgumi, pilnvaras un citi) un audzētāju sniegta informācija, par kuru patiesumu tie atbild.

Līguma paraugus audzētājs var saņemt organizācijā vai izstrādāt individuāli katram darijumam. Strīdus situācijas, kas skar ciltsdarba jautājumus, izšķir Biedrības Valde, pieaicinot neatkarīgus audzētājus vai šķirnes ekspertus.

Biedrība neenes atbildību par audzētāju un suņu īpašnieku savstarpējām norunām un materiālām saistībām. Īpašuma strīdi jāatrisina tā, kā to nosaka LR likumdošanas akti.

II. SUŅA ĪPAŠNIEKS , AUDZĒTĀJS, AUDZĒTAVAS

2.1.Suņa īpašnieks (vai turētājs) ir fiziskā persona, ne jaunāka par 18 gadiem, kura iegādājusies dzīvnieku likumīgā ceļā un var to pierādīt dokumentāli.

Dokumenti, kas apliecina **īpašumtiesības** uz dzīvnieku :

- korekti noformēts(abpusēji parakstīts) kucēna atsāvināšanas līgums ,
- suņa veterinārā pase ar reģistrāciju LR ZM Datu Bāzē;
- kucēna izcelsmes kartiņa ar norādītiem jaunā īpašnieka datiem un audzētāja parakstu;
- dzīvnieka arendas vai kopīpašuma līgumi.

2.2.Audzētājs ir fiziskā(vecāka par 18 gadiem)vai juridiska persona, kuras īpašumā (kopīpašumā vai arendā) atrodas **vismaz viena** vaislas kuce periodā no pārošanas brīža līdz metiena pēdējai kontrolei. Audzētājam jābūt izglītībai ar atbilstošu specifiku (bioloģijā, zootināšanās, veterinārmedicinā) vai apmācītam mājas(istabas) dzīvnieku labturības jomā.

Audzētājs pastāvīgi, vai konsultējoties ar Biedrības ciltsdarba vadītāju, piedalās ciltsdarbā, atbilstoši nolikuma prasībām un nes morālo atbildību par savā audzētavā dzimušiem kucēniem.

2.3. Tiesības izmantot kuci vai suni ciltsdarbā var tikt nodotas uz laiku citai personai, rakstiski noslēdzot vaislas dzīvnieka **arendas līgumu**, kuru ir jāpiereģistrē Biedrībā pirms dzīvnieka pārošanas un kurā detalizēti ir aprunāti abu pušu tiesības un pienākumi dzīvnieka nomas periodā. Vaislas kuces nomnieks tiek uzskatīts par audzētāju visas arendas līguma laikā, piedzimušus kucēnus reģistrē ar nomnieka izvēlētu vārdu vai nomnieka audzētavas nosaukumu. Līgums par kuces iznomāšanu ir metiena reģistrācijai nepieciešamo dokumentu neatņemamā sastāvdaļa.

2.4.Audzētava- šķirnes suņu audzēšanas un pavairošanas vieta, kurai jāatbilst sanitāri higiēniskajām prasībām. Audzētavas īpašnieks kārto savas "**audzētavas ciltsdarba grāmatu**", kurā tiek ierakstīta informācija par audzētavā notiekošo (dati par pārošanu, metienu piedzimšanu, kucēnu attīstību). Pēc audzētāja iesnieguma, organizācija piereģistrē audzētavas **nosaukumu**, kurš ir patstāvīga un neatdalāmā audzētavā dzimušo dzīvnieku vārda sastāvdaļa-pievārds:

- audzētavas nosaukums ir organizācijas biedra īpašums un nevar tikt nodots citam, bez viņa piekrišanas.
- audzētavas nosaukumā kopā ar kucēna vārdu var tik izmantotas **40** zīmes, ieskaitot atstarpes;
- atkarībā no nosaukuma lingvistiskās struktūras, pievārds tiek ierakstīts pirms vai pēc kucēna vārdiem;
- audzētavā visu šķirņu dzimušajiem metieniem, dzimšanas secībā tiek piešķirti **pirmie kucēnu vārdus burti** no latīņu alfabēta ;
- metiena vārdus piešķir audzētavas īpašnieks un tiem jābūt zināmiem uz metiena aktēšanas brīdi.
- kucēna vārds ar audzētavas pievārdu var atkārtoties pēc 20 gadiem;

2.5. Audzētavas reģistrētais nosaukums tiek anulēts:

- pēc audzētāja pieprasījuma;
- ja audzētavā 10 gadus nav veikts ciltsdarbs ;
- audzētāja nāves gadījumā, ja tā mantinieks nepārņem nosaukumu sev;

2.6.Kolektīvās audzētavas reģistrē, pamatojoties uz vairāku personu starpā noslēgto sadarbības līgumu, kurā tiek norādīta suņu novietnes adrese, precīzi norādīti katra dalībnieka atbildība un paraksta tiesības. Vienam no kolektīvas audzētavas īpašniekiem jābūt amācītam mājas(istabas) dzīvnieku labturības jomā.

Sadarbību pārtraucot, audzētavas nosaukumu var pārņemt tikai viens no bijušajiem partneriem.

III. SUŅU ĪPAŠNIEKU, AUDZĒTĀJU TIESĪBAS, PIENĀKUMI UN ATBILDĪBA

3.1. Suņa īpašnieka- organizācijas biedrs ir **tiesīgs**:

- ❖ piedalīties ciltsbarbā ar viņam piederošo tīršķirnes suni, kurš ir vesels, labā fiziskā stāvoklī un kondīcijā, ne jaunāks par šķirnei ieteicamo reproduktīvo vecumu un bez iedzimtiem ģenētiskiem trūkumiem;
- ❖ pieprasīt norīkojumus veselības pārbaudēm;
- ❖ patstāvīgi piemeklēt partneri savai vaislas kucei;
- ❖ iekārtot mājas dzīvnieku audzētavas;
- ❖ saņemt no Ciltsdarba vadītāja konsultācijas un informāciju par Biedrībā sastāvošiem vaislas dzīvniekiem;
- ❖ pieprasīt neatkarīgās metiena kontroles komisijas izveidošanu (konflikta situācijā);
- ❖ piedalīties visos Biedrības organizētos pasākumos,
- ❖ iesniegt priekšlikumus par Ciltsdarbība uzlabošanu, aizstāvēt savu viedokli;
- ❖ sadarboties un būt par biedru jebkurā citā radnieciskā nacionālajā vai starptautiskajā organizācijā;
- ❖ vaislas suņa īpašniekam ir tiesības saņemt norēķinu no audzētāja par pārošanu atbilstoši pārošanas aktā norādītiem vienošanās noteikumiem.

3.2. Suņa īpašnieka- organizācijas biedra un audzētāja **pienākumi** ir :

- ❖ ievērot mājas dzīvnieku turēšanas noteikumus;
- ❖ laicīgi (**5 darba dienu** laikā) informēt Biedrību par :
  - kucēna vai suņa īpašnieka maiņu, iesniedzot organizācijai iesniegumu par dzīvnieka īpašnieka maiņu un abu pušu parakstītu aktu par civiltiesisko darījumu;
  - suņa saslimšanu, pazušanu, nāvi;
- ❖ pēc Ciltsdarba vadītāja pieprasījuma sniegt patiesās ziņas par piederošiem viņam suņiem, to izcelsmi, ka arī , nepieciešamības gadījumā, veterinārārsta izziņu par dzīvnieka veselības stāvokli;
- ❖ ar savu darbību veicināt šķirnes attīstību, nopietni piedomājot pie vaislas dzīvnieka-partnera izvēles un nepieļaut gadījuma pārojumus ārpus Ciltsdarba nolikuma vai pavairot dzīvniekus ar veselības problēmām un anomālijām ;
- ❖ patstāvīgi paāugstināt savu kinoloģisko zināšanu līmeni;
- ❖ regulāri ar suni piedalīties organizācijas rīkotās izstādēs un vaislas skatēs;
- ❖ godīgi un ar cieņu izturēties pret jebkuru organizācijas biedru, rūpēties par savas audzētavas un organizācijas reputāciju ;
- ❖ vaislas dzīvnieka nomnieks ir atbildīgs par dzīvnieka veselības stāvokli , viņa izcelsmes un veselības apliecinājošu dokumentu saglabāšanu , pēcnācēju kvalitāti visā līgumā noteiktajā laikā;
- ❖ vaislas dzīvnieku īpašniekiem abpusēji jāparaksta līgumi un akti un laicīgi jāizpilda visi nosacījumi un saistības, kas paredzētas dokumentāli sastādītos līgumos, vai aprunātas mutiski;

Bez tā, audzētājam :

- ❖ laicīgi (**3 darba dienu** laikā) paziņot ciltsdarba vadītājam par vaislas kuces meklēšanas sākumu, pārošanas datumu un metiena piedzimšanu;
- ❖ paziņot par visām metiena dzemdības laika anomālijām;
- ❖ nodrošināt, ja nepieciešams, piekto pirkstu amputāciju (atbilstoši katras šķirnes standartiem);
- ❖ veikt savlaicīgu metiena (2-3 x reizi) attarpošanu, čipēšanu un vakcināciju, nodrošināt pilnvertīgu uzturu un kopšanu metienam un kucei, nodrošināt kucēniem pastāvīgu komunikēšanu ar cilvēkiem;
- ❖ nodrošināt metiena kontroles iespēju (minimāli 1 reizi pēc čipēšanas un vakcinācijas);
- ❖ brīdināt pircēju par kucēna trūkumiem, ja tādi konstatēti, līdz pārdošanas momentam;
- ❖ informēt pircēju par kucēna ieradumiem, barošanu, audzināšanu, ciltsrakstu saņemšanas kārtību, turpmāko veterināro aprūpi un apmācību, pēc iespējas rūpēties par savas audzētavas pēcnācēju tālāko likteni;

3.3. Pēc Ciltsdarba vadītāja pieprasījuma, ar Valdes lēmumu, organizācijas biedru var **sodīt** ar brīdinājumu, vai pagaidu aizliegumu viņam piederošiem suņiem piedalīties ciltsdarbā:

- ❖ par pārkāpumiem ciltsdarbā;
- ❖ par nekorekto rīcību pret organizācija biedriem;
- ❖ par inficēto vaislas suņu izmantošanu ciltsdarbā, kas noved pie infekcijas slimību izplatīšanas.

Savu darbību audzētava var atsākt pēc Biedrības Valdes lēmuma.

3.4 Audzētājs tiek **izslēgts** no organizācijas, bez statusa atjaunošanas iespējas, ja

- ❖ apzināti falcificē ciltsdarba datus vai dokumentus;
- ❖ pilnība nepilda audzētāja un vaislas suņa īpašnieka pienākumus un uzņemtās saistības;
- ❖ apzināti izmanto ciltsdarbā slimus suņus vai ģenētisko slimību nēsātājus;
- ❖ ir nopietni pārkāpis dzīvnieku turēšanas noteikumus;
- ❖ nežēlīgi izturās pret dzīvniekiem;

IV. PRASĪBAS CILTSDARBA IZMANTOJAMIEM SUŅIEM

4.1. Par vaislas dzīvnieku uzskatāms suns vai kuce, kuri atbilst Ciltsdarba nolikuma izvirzītām prasību kopumam par atlasīti. Atlases kritēriji ir šādi:

4.1.1. Izcelsme.

Pie izmantošanas Ciltsdarbā tiek pielaisti tīršķirnes suņi, ar jebkuras juridiski atzītas kinoloģiskās organizācijas izdotiem izcelsmes apliecinājošiem dokumentiem un piegistrētiem Biedrības Ciltsgrāmata:

suņi: ar Ciltsrakstiem vai Reģistra apliecību (*mazskaitlīgām šķirnēm, audzēšanas programmas dalībniekiem, izciliem šķirnes pārstāvjiem*);

kuces: ar Ciltsrakstiem vai Reģistra apliecību

4.1.2. Eksterjers novērtējums .

Pirmaj pārošanai jābūt vienam eksterjera novērtējumam:

kucēm: *ļoti labi*

suņiem: *teicami*(vai *ļoti labi* junioru klasē)

Katrai atkārtotai pārošanai **klāt** jāsaņem :

kucēm viena eksperta novērtējums, atbilstoši savam vecumam, ne zemāks par ***ļoti labi***.

suņiem viena eksperta novērtējums, atbilstoši savam vecumam, ne zemāks par ***teicami*** ar

kvalitātes sertifikātu. Vaislā izmantojamiem suņiem ir jāpierāda sportiska forma un kondīcija katru gadu līdz 5 gadu vecumam.

Eksterjera novērtējumu var saņemt Biedrības rīkotājās izstādēs un Vaislas suņu skatēs vai

starpizstāžu laikā pie sertificēta eksperta, kuru norīko organizācija.

Starpizstāžu novērtējums ir spēkā **1** pārošanas reizei.

Suņi ar **gūtiem eksterjera defektiem**, kuri nespēj piedalīties izstādēs, var saņemt atļauju pārošanai pēc novērtēšanas Vaislas suņu skatē, ko rīko organizācija.

Suņiem ar nezināmo izcelsmi, kuriem ir jāapstriprina šķirnība, izstādēs jāsaņem, kopējā konkurencē, divu šķirnes speciālistu-ekspertu novērtējumus ***teicami***.

4.1.3. Uzvedība un rakstura īpašības .

Vaislas dzīvniekam jābūt ar savai šķirnei raksturīgam un vēlamām uzvedības īpašībām, labā kontakta ar savu īpašnieku(turētāju).

Suņa uzvedību vērtē skatēs, izstādēs, apmācības laukumā vai viņa uzturēšanas vietā.

Dekoratīvo šķirņu suņu aprakstos eksperti iekļauj atzinumu par dzīvnieka uzvedību apskates laikā.

Dienesta un medību šķirņu suņiem, kuru standarta augums skaustā pārsniedz 45 cm., ir nepieciešama sociālās uzvedības testēšana (T) vai darba spēju pārbaude, vai diploms par kāda no suņu apmācības kursa pabeigšanu. Testus var kārtot, sākot no 12 mēn.vecuma.

Organizācija **rekomendē** jebkuras šķirnes suņa īpašniekiem apmeklēt suņu sociālizācijas vai apmācības kursus.

4.1.4. Veselība.

Ciltsdarbā izmantojamiem suņiem jābūt labā kondīcijā, laicīgi vakcinētiem un apstrādātiem pret endo un ekto parazītiem.

Biežāk par vienu reizi ciltsdarbā izmantojamiem dzīvniekiem ieteicams veikt **veselības pārbaudes** un ģenētiskos testus, atbilstoši šķirņu izmēriem un biežāk satopamām slimībām, ar iespējamo ģenētisko mantojumu .

Liela izmēra, darba, sporta un medību šķirnēm, sākot no 15 mēnešu vecuma:
locītavu gūžu(HD) un elkoņu(ED) rentgenoloģisko izmeklēšanu .

Vaislā izmantojamas suņi ar ar sekojošiem pārbaudes rezultātiem: gūžas locītavai A,B,C pakāpe; elkoņa locītavai 0,1.

Kucēm, ar gūžas locītavas displāzijas pakāpi D (vienai vai abām locītavām) vai elkoņa locītavas rezultātu 2 (abām elkoņa locītavām), izmantošana vaislā pieļaujama tikai ar partneri, kuru locītavu izmeklēšanas rezultāti ir gūžas locītavai – A,B; elkoņiem – 0.Turpmākā tādas kuces izmantošana ciltsdarbā tiek pieļauta pēc pēcnācēju veselības izvērtēšanas uz doto slimību.

Vidēja izmēra un dekoratīvo šķirņu pārstāviem, ne ātrāk kā 9 mēnešu vecuma:
ceļu locītavu izmeklējumu (patellas luksācija)

Ciltsdarbā tiek izmantoti dzīvnieki ar pārbaudes rezultātiem 0, 1, 2.

Kucei ar pārbaudes rezultātu 2 (0/2, 1/2, 2/2) jāpiemeklē partneris ar pārbaudes rezultātu 0/0.

šķirnēm, kurām ir tendence uz iedzimtām *acu slimībām*:

Jāveic acu pārbaude pie licenzēta oftalmologa vai ģenētiskie izmeklējumi, kādā no atzītām laboratorijām . (*Biedrība sadarbojās ar Pēterburgas klīniku ZOOGEN*).

4.1.5. Pēcnācēju kvalitāte:

Vaislas suņu **ciltsvērtību** nosaka

kucēm pēc viņas 2 metienu kucēnu novērtēšanas,

suņiem- pēc pēcnācēju novērtēšanas no 3 dažādas izcelsmes kucēm.

Ja tiek konstatēts, kā kuce vai suņa 30 % pēcnācējiem ir ģenētiski mantojamie trūkumi vai šķirnei nevēlamās eksterjera, rakstura vai veselības īpašības, tad tādu dzīvnieku izlēdz no Ciltsdarba. Vaislas sunim vērtē viņa prepotenci un kucēnu kvalitāti, dot atzinumu: *uzlabotājs*, *neitrālais* vai *pasliktinātājs*.

4.1.6.Reproduktīvais vecums:

Ciltsdarbā izmanto fizioloģiski nobriedušos dzīvniekus, atkarīgi no šķirņu izmēra, sākot **no** :

	suņi	kuces
Liela izmēra šķirnes	15 mēnešiem	20 mēnešiem
Vidēja izmēra	15 mēnešiem	15 mēnešiem
Mazā izmēra (dekoratīvie): -	12 mēnešiem	15 mēnešiem-

Vadoties no šķirņu etoloģijas un eksterjera īpašībam, atļauts izmantot vaislā **,no 12 mēn.vecuma**, bet ne ātrāk par 2 meklēšanas reizi, tādām šķirnēm angļu un franču buldogi, maltezē, pekinieši, pundurpinčeri, mopši, tojterjeri, jorkšīras terjeri, japāņu hīni, šī-tcu , baseti , takši un daži citi.

Izmantošanas vecums , atkarīgi no fiziska stāvokļa un pēcnācēju kvalitātes **līdz**:

suņi : bez vecuma ierobežojuma

kuces : **8** pilniem gadiem uz pārošanas brīdi

Ciltsdarba vadītājs var dot atļauju pārošanai pēc noteikta vecuma ierobežojuma īpaši vērtīgām vaislas kucēm.

Noslojums : atkarīgi no fiziska stāvokļa un pēcnācēju kvalitātes

suņiem: bez ierobežojuma

kucēm: **1** metiens gadā un ne vairāk par:

5 metieniem reproduktīvajā vecumā ;

3 ķeizargrieziena operācijām;

Kuces metienu skaitu izmantošanas periodā nosaka audzētājs, kurš nes morālo atbildību par dzīvnieka fizioloģisko un veselības stāvokli un metiena kvalitāti.

4.1.7. Vaislas suņiem tiek piemēroti stingrāki atlases nosacījumi, nekā vaislas kucai.

Iespējamās priekšrocības izmantošanai ciltsdarbā biežāk ir atkarīgas no :

- ❖ suņa izcelsmes- tā var būt piederība pie izcilas ģenētiskās līnijas vai ģints;
- ❖ veselības pārbaudes rezultātiem;
- ❖ pēcnācēju kvalitātes. Priekšrocība tiek dota šķirnes *uzlabotājiem*.

4.2. Izmantošanai ciltsdarbā **netiek pielaisti** suņi :

- ❖ ar iedzimtām slimībām (kurlums, aklums, monorhisms un kriptorhisms, epilepsija, acu slimības, žokļu anomālijas, albīnisms, skeleta deformācijas, uzvedības īpašības - *virpuļošana aiz astes* un d.c.) vai ar operatīvi novērstām (*piem.* aukslēju šķeltne, astes lūzums, zaķa lūpa);
- ❖ nepamatoti agresīvi, bailīgi vai mežonīgi;
- ❖ kuces bez mātišķā instinkta (*ko novērtē pie pirmā metiena pieņemšanas*).

V. PĀRA PIEMEKLĒŠANA, PĀROŠANA

5.1. Audzētājs laicīgi (**3 darba dienu laikā**) informē Ciltsdarba vadītāju par plānoto pārošanu, uzrāda, pēc pieprasījuma, nepieciešamo dokumentu kopijas: kuces ciltsrakstus, ja kuces dzimšana bija reģistrēta citā organizācijā, veselības pārbaudžu rezultātus (ja tādi ir), izstāžu novērtējumu un apmācību diplomus, biedra karti.

Ja pārošana paredzēta ar citas organizācijas suni, tad jāiesniedz arī visi nepieciešamie, esošie dokumenti sunim.

Ciltsdarba vadītājs pārrunā ar audzētāju visus jautājumus, kas svarīgi veselīga, kvalitatīva un teicami audzēta metiena iegūšanai.

Pārošanas **atļauju** :norīkojumu-līgumu (*pielikumā*) audzētājs var saņemt klātienē vai on-line.

Audzētājam, kuram pieder abi vaislas dzīvnieki, norīkojums-līgums nav vajadzīgs.

Par notikušās pārošanas datumiem audzētājam vai vaislas suņa īpašniekam **5 darba dienu laikā** jāinformē (mutiski vai telefoniski) Ciltsdarba vadītājas

Norīkojuma-līguma numurs, pārošanas datumi un tā rezultāts tiek reģistrēti Biedrības

Vaislas suņu pārošanas uzskaites grāmatā.

5.2. Vaislas kuces īpašniekam ir tiesības piemeklēt partneri kucai pēc paša izvēles vai pēc ciltdarba konsultanta ieteikuma.

Kuces pārošanai izmanto tādu vaislas suni (tai skaitā, dzīvojošo citā valstī vai reģistrēto kādā citā kinologiskajā organizācijā), kurš atbilst visām Biedrības nolikuma izvirzītajām prasībām,

Ieteicams izvēlēties arī vaislas suni-dublieri gadījumam, ja pārošana ar pirmo suni kādu iemeslu dēļ nav iespējama (suns saslimis, gājis bojā, izbraucis, puses nav vienojušās par pārošanas noteikumiem un apmaksu u.c.);

5.3. Suni, kas ierakstīts Ciltsgrāmatas Reģistrā, var izmantot ciltsdarbā ar partneri, kuram ir pilni ciltsraksti.

5.4. Organizācija pieļauj **tuvradniecisko pārošanu** (tēvs-meita, dēls-māte, māsa-brālis), ja audzētājs vai ciltsdarba konsultants (ja tādu variant piedāvā viņš) var pārliecināši pamatot to nepieciešamību.

Pieļaujama inbrīdēšana uz izciliem vaislas dzīvniekiem, asins grupu veidotājiem, pievēršot uzmanību vaislas pāra saderībai un katra dzīvnieka konstitucionālajām īpašībām.

5.5. Vienas meklēšanas laikā kuci drīkst sapārot tikai ar vienu suni.

5.6. Audzētājam iepriekš jāvienojas ar suņa īpašnieku par pārošanas dienu, laiku un vietu. Ja nepieciešams, jāpieaicina instruktors-palīgs.

5.7. Vaislas suņa īpašniekam pirms pārošanas jāpieprasa kuces īpašniekam pārošanas norīkojumu-līgumu. Vaislas suņu īpašniekiem ieteicams **veikt suņa pārojumu uzskaiti**.

5.8. Suņu īpašnieki var atteikties no pārošanas, ja nevar vienoties par noteikumiem. Ciltsdarba vadītājam jāpiemeklē vaislas kucai cits partneris.

5.9. Pie suņu pārošanas vaislas suņa un kuces īpašnieki vienojās un norīkojumā-līgumā rakstiski norāda pārošanas apmaksas nosacījumus un to kārtību, kam ir līguma spēks.

Abu pušu parakstīts eksemplārs paliek pie katra suņu īpašnieka.

Pārošanas nosacījumi un apmaksas veids ir vienīgi audzētāja un vaislas suņa īpašnieku kompetence. Vaislas suņa īpašnieks pēc norēķina par pārošanu saņemšanas izsniedz audzētājam dokumentus, kas nepieciešami metiena reģistrācijai.

5.9.1. Ja par pārošanas kompensāciju tiek izvēlēts kucēns, tad pārošanas līgumā jānorāda šādi punkti:

- kuces un suņu īpašnieku pirtiesības uz kucēna izvēli ;
- laiks, kad kucēns tiek atsavināts suņa īpašniekam;
- termiņš, kad suņa īpašnieka tiesības izvēlēties kucēnu beidzas un kucēns nonāk audzētāja īpašumā; .

Attiecībā uz kucēnu atsavināšanu vaislas suņa īpašniekam nav likumīgu tiesību, izņemot uz viņa izvēlēto *alimenta* kucēnu.

VI. METIENA KONTROLE UN REĢISTRĀCIJA

6.1. Par metiena piedzimšanu (datums, dzimušo un bojā gājušo kucēnu skaits un dzimums) audzētājs **3 darba dienu** laikā paziņo organizācijai un vienojās par metiena kontroli un apskates datumu. Audzētājam jāpiesaka pilns metiens apskatei, atsevišķu kucēnu reģistrācija nav pieļaujama.

6.2. Metiena apskates skaitu nosaka audzētājs (obligāta aktēšana ir pēc čipēšanas un vakcinācijas veikšanas).

Audzētājs vai ciltsdarba vadītājs ir tiesīgi pieprasīt divreizējo metiena apskati ;

Gadījumos, kad rodas aizdomas par kucēna ģenētiskiem defektiem, citām neatbilstībām vai pamatota konflikta gadījumā audzētājs vai organizācija ir tiesīgi pieaicināt uz metiena apskati neatkarīgas personas ar atbilstošu kvalifikāciju.

6.3. Audzētājs veic metiena reģistrācijas apmaksu, kā arī Biedrībā noteiktos maksājumus par katra kucēna izcelsmes apliecināšanu (puppy card). Visus transporta izdevumus, kas saistīti ar kucēnu apskatēm, sedz audzētājs.

6.4. Ja kuce sapārojusies ar vairākiem suņiem, ja metienā konstatēts kaut viens kucēns-metis, ja rodas šaubas par metiena izcelsmi, audzētājam ir jāveic kucēnu un vecāku **DNS testi**.

Atkarībā no testa rezultātiem tiek izsniegti kucēnu izcelsmes dokumenti. Metīsi netiek reģistrēti.

6.5. Gadījumā, ja vaislas kuce iet bojā vai ir slima, kā arī, ja metienā liels kucēnu skaits, pieļauts izmantot citu **kuci – zīdītāju** ar atbilstošu laktācijas periodu.

6.6. Metiena apskates laikā kontrolieris aizpilda "**metiena apskates aktu**"-(*pielikumā*), kurā ieraksta:

- o datus par metiena kucēniem uz aktēšanas brīdi un īsu aprakstu par katru (svars, apmatojuma krāsa, rakstura un kustību īpatnības, sakodiena stāvoklis, piena zobu-griezēju skaits, suņiem-sēklinieku skaits, attīstība);
- o atzīmē kucēnus ar redzamiem veselības novirzēm vai attīstības traucējumiem (iespējami iegūtiem vai ģenētiski mantotiem);
- o apraksta turēšanas apstākļus ,
- o dot rekomendācijas audzētājam.

Apskates aktu paraksta audzētājs un metiena kontrolieris.

6.7. Katram kucēnam tiek izrakstīta kucēna izcelsmes kartiņa kurā tiek atspoguļoti visi būtiskie dati par kucēna izcelsmi, trūkumiem (ja tādi ir), rekomendācijas un ciltsrakstu izņemšanas kārtība. Izcelsmes kartiņas paraksta metiena kontrolieris vai ciltsdarba vadītājs un audzētājs.

kucēns drīkst piedalīties kucēnu skatēs. Tā ir apmaināma pret ciltsrakstiem.

6.8. Ja metiena apskates laikā tiek konstatēti kucēni :

- o ar fiziskiem defektiem, tad audzētājam jānodrošina šo kucēnu veterinārā apskate un ārstēšana pirms atsavināšanas;
- o ar attīstības vai eksterjera defektiem, kuri, kucēnam augot var izzust, tad tiek pagarināts atsavināšanas vai ciltsrakstu izsniegšanas vecums;
- o ar šķirnes standartā minētiem diskvalificējošiem defektiem, tad šādi kucēni tiek atzīti par vaislas brāķi, ar ierakstu kucēna izcelsmes kartiņā * nav izmantojams ciltsdarbā *. Pie tāda kucēna atsavināšanas audzētājam jāsaņem jaunā īpašnieka paraksts par to, ka jaunais īpašnieks par defektiem ir brīdināts un, tiem neizzūdot, neizmantos šo dzīvnieku ciltsdarbā.

6.9. Par slēptajiem defektiem un iekšējo orgānu patoloģijām, kuras netika atklātas metiena augšanas un aktēšanas laikā, atbildību nenes ne Biedrība, ne audzētājs.

6.9.1. Ciltsdarba vadītājs un metiena kontroles komisija var pieņemt lēmumu par papildus metiena apskati, ja pirmajā apskatē tiek konstatēti pārkāpumi - kucēni ir nepietiekošā kondīcijā un tiek turēti nepiemērotos apstākļos.

6.9.2. Kucēni drīkst būt atsavināti pēc pēdējās apskates, pēc astoņu nedēļu vecuma sasniegšanas un nedēļas pēc pēdējās vakcinācijas. Audzētājs nodrošina, ka kucēni ir reģistrēti atbilstoši normatīvajiem aktiem par mājas dzīvnieka reģistrācijas kārtību.

Jaunais īpašnieks no audzētāja saņem kucēna veterināro europasi, kucēna izcelsmes kartiņu, instrukciju par kucēna uzturnoteikumiem pirmajā mēnesī pēc atsavināšanas.

Nododot kucēnu jaunajam īpašniekam, audzētājam jānodrošina kucēna atsavināšanas līguma abpusēja parakstīšana,

6.9.3. Pēc kucēnu atsavināšanas audzētājs nenes atbildību par tā turpmākas audzēšanas kvalitāti.

6.9.4. Pēc metiena realizācijas audzētājs **5. darbdienu laikā** iesniedz (nosūta) organizācijai datus par kucēna jauno atrašanās vietu un kontakinformāciju saziņai ar jauniem īpašniekiem

VII. CILTSGRĀMATAS KĀRTOŠANA

7.1. Ciltsgrāmata ir galvenā ciltsdarba satāvdaļa, kurā ir apkopota iespējami plašāka informācija par organizācijā reģistrētiem tīršķirnes suņiem. Ciltsgrāmatu veido ieraksti par reģistrētiem metieniem, izdotiem ciltsrakstiem vai Reģistra apliecībām.

7.2. Ierakstus ciltsgrāmatā veic organizācijas ciltsdarba vadītājs, pamatojoties uz dokumentālajiem pierādījumiem, abpusēji parakstītajiem līgumiem, metiena apskates un reģistrācijas aktiem, izziņām un diplomiem par darba spēju pārbaudēm, eksterjera novērtējumiem, veselības pārbaudēm.

7.3. Ciltsgrāmatā ierakstītiem dzīvniekiem tiek piešķirti **numuri**, kuri neatkārtojas un atbilst ciltsrakstu vai Reģistra apliecību numurēšanai.

7.4. Ciltsgrāmata ir organizācijas īpašums un glabājas organizācijas arhīvā pastāvīgi.

7.5. Ciltsgrāmatu iedala pamatdaļā un reģistrā.

7.5.1. Ciltsgrāmatas pamatdaļā ieraksta tīršķirnes suņus, kam ir zināma izcelsme vismaz trijās paaudzēs.

7.5.2. Ciltsgrāmatas Reģistra nodaļā ieraksta šķirnes suņus ar nezināmo izcelsmi vienā no 3 paaudzēm, ja to tīršķirnība ir pierādīta ar organizācijas kinologa un šķirnes speciālista- eksperta atzinumu (Biedrības prasība- 2 novērtējumi)

vai, apstiprinātās likumkārtībā, audzēšanas programmas dalībnieki.

Reģistrā ierakstīti suņi, sākot ar ceturto paaudzi, tiek pārceļti Ciltsgrāmatā.

VIII. CILTSRAKSTU UN REĢISTRA APLIECĪBAS IZSNIEGŠANAS KĀRTĪBA

8.1.Ciltsraksti ir dzīvnieka tīršķirnes izcelsmes pierādījums un satur informāciju par suni un viņa priekštečiem vismaz trijās paaudzēs. Ciltsraksti apliecina suņa izcelsmi, nevis kvalitāti.

Ciltsrakstos ieraksta visus suņa titulus un sasniegumus.

Ciltsrakstos ir norādīti dati par audzētāju un suņa īpašnieku, izdošanas datums, atbildīgas personas-ciltsdarba vadītāja- paraksts un zīmogs.

Ieraksti ciltsrakstos var būt latviešu, angļu, vācu valodā vai latinu transkripcijā.

Ciltsrakstos ierakstītais suņa vārds vēlāk netiek mainīts.

8.2.Ciltsraksti vai Reģistra apliecības tiek kārtoti **uz katru metienā dzimušu tīršķirnes kucēnu**, kas apskates brīdī ir dzīvs.

Ciltsrakstus sunim var pasūtīt jauns īpašnieks uz sava vārda, sākot no kucēna **astoņu nedēļu vecuma un saņemot tos organizācijā** (klātienē vai pa pastu ierakstītā vēstulē), apmaiņā pret *kucēna izcelsmes kartiņu*, kurā jauns īpašnieks parakstās par ciltsrakstu vai Reģistra apliecības saņemšanu.

Ciltsrakstus izsniedz **pēc apskates 6 mēn.** vecumā kucēniem:

- kuru šķirnēm standarts nosaka krāsojuma vai auguma dažveidību un to var apliecināt sunim tikai pusaudzā vecumā (**piem.taksis, špics, pūdelis, meksikāņu kailais suns** i);
- kuriem metiena apskates brīdī bija konstatēti nepilnības un trūkumi:
zobu sistēmā(sakodiena stāvoklis, piena zobu nepilns skaits),
attīstībā(suņiem nav noslīdējuši sēklinieki),
ir piezīme kucēnu izcelšana kartiņā par *atkārtotas pārbaudes nepieciešamību*;

Kucēniem ar ģenētiskiem defektiem ciltsraksti tiek izsniegti ar zīmogu:

not for breeding/nav izmantojams ciltsdarbā.

8.3.Ciltsrakstu kārtošanas Biedrībā noteiktās izmaksas (+ pasta izmaksas, saņemot tos ierakstītā sūtījumā) veic kucēna īpašnieks. Ja ciltsraksti tiek pasūtīti sunim, kuru vecums pārsniedz 18 mēnešus, tad izmaksas par to kārtošanu būs citādākas.

8.4.Ciltsrakstu izdošanas periods(suņa vecums) nav ierobežots

8.5.Suņa Īpašnieka nomaina pieļaujama tikai uz atsavināšanas līguma pamata.

8.6. Ciltsrakstu sabojāšanas vai nozaudēšanas gadījumā tos izziņo par nederīgiem, pēc īpašnieka rakstiskā iesnieguma un maksājuma veikšanas tiek izdots **dublikāts**.

8.7. Nepareizus vai viltotus ciltsrakstus konfiscē un izziņo par nederīgiem.

8.8. Biedrības ciltsrakstu (*pielikums nr.5*)abreviatūra sastāv no sekojošām zīmēm:

LV-BALT- XXX(*ciltsgrāmatas numurs*)/**XXXX**(*izdošanas gads*), **XXX**(*šķirnes nosaukuma abreviatūra*)-**XXX**(*kucēna izcelsmes kartiņas numurs*).

8.9.Reģistra apliecībā (*pielikums nr.6*))tiek uzrādīta zināmā informācija par suni, viņa izcelšanos un dati par īpašnieku.

Reģistra apliecības(ciltsrakstu) abreviatūra:

(**LV-BALT-R-** *suņa numurs Reģistra nodaļā/ gads, kurā tika piešķirts numurs*);